

Ändring i allmänna råden (SOSFS 2003:5)
om ekonomiskt bistånd

I Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS) publiceras myndighetens föreskrifter och allmänna råd.

- Föreskrifter är bindande regler.
- Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas och utesluter inte andra sätt att uppnå de mål som avses i författningen.

Socialstyrelsen ger årligen ut en förteckning över gällande föreskrifter och allmänna råd.

SOSFS kan beställas från Socialstyrelsens beställningsservice,
120 88 Stockholm, fax 08-779 96 67, e-post socialstyrelsen@strd.se

ISSN 0346-6019 Artikelnr 2009-11-29

Tryck: Edita Västra Aros, Västerås 2009

Socialstyrelsens kungörelse om ändring i allmänna råden (SOSFS 2003:5) om ekonomiskt bistånd;

**SOSFS
2009:23 (S)**

Utkom från trycket
den 22 december 2009

den 24 november 2009.

Omtryck

Socialstyrelsen beslutar i fråga om Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2003:5) om ekonomiskt bistånd

dels att

- nionde strecksatsen under rubrikerna ”Försörjningsstöd – riksnormen enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen och 2 kap. 1 § socialtjänstförordningen (2001:937)” och ”Särskilda skäl att beräkna kostnader till en högre nivå”,
- femte strecksatsen i första stycket under rubrikerna ”Försörjningsstöd – skäliga kostnader för poster utanför riksnormen enligt 4 kap. 3 § första stycket 2 socialtjänstlagen” och ”Byte till dyrare bostad”,
- fjärde strecksatsen under rubrikerna ”Livsföring i övrigt enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen” och ”Hemutrustning vid bosättning”,
- femte strecksatsen i andra stycket under rubrikerna ”Behovet kan tillgodoses på annat sätt enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen” och ”Lätt realiserbara tillgångar”,
- andra stycket under rubrikerna ”Behovet kan tillgodoses på annat sätt enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen” och ”Makar, registrerade partner och sambor”, och
- första, andra och tredje styckena under rubrikerna ”Behovet kan tillgodoses på annat sätt enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen” och ”Bistånd till barn”

ska ha följande lydelse,

dels att andra rubriken under rubrikerna ”Behovet kan tillgodoses på annat sätt enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen” och ”Genom andra personers inkomster och tillgångar” ska lyda ”Bistånd till barn och skolgång”.

De allmänna råden kommer därför att ha följande lydelse från och med den dag då de har kommit ut från trycket.

I dessa allmänna råd ges rekommendationer till stöd för bedömningen i vissa fall av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453).

FÖRSÖRJNINGSTÖD – RIKSNORMEN ENLIGT 4 KAP. 3 § FÖRSTA STYCKET 1 SOCIALTJÄNST- LAGEN OCH 2 KAP. 1 § SOCIALTJÄNSTFÖR- ORDNINGEN (2001:937)

Medlemmar i hushållet

Som medlemmar i hushållet bör räknas

- makar,
- registrerade partner enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap,
- sambor enligt lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem,
- sambor enligt lagen (1987:813) om homosexuella sambor, och
- barn och ungdomar t.o.m. 20 år som föräldrarna är underhållsskyldiga för.

Barn och ungdomar bör räknas som medlemmar i hushållet, både där de stadigvarande bor och där de vistas under umgängestid. Socialnämnden bör beräkna kostnaderna efter det antal dagar barnet eller ungdomen vistas hos respektive förälder.

Särskilda skäl att beräkna kostnader till en högre nivå

Socialnämnden bör beräkna kostnaderna enligt riksnormen till en högre nivå bl.a.

- om den enskilde av medicinska skäl har behov av dyrare kost,
- om den enskilde betalar avgift för skolmältider,
- om den enskilde har höga livsmedelskostnader på grund av att kosten är inräknad i en avgift,
- om den enskilde på grund av funktionshinder eller andra skäl har svårigheter att upprätthålla kontakten med andra människor eller delta i samhällslivet och därför har extra utgifter, för t.ex. telefon och tidningar eller fritidsaktiviteter, som inte täcks av annat särskilt stöd,
- om det är en förutsättning för att barn skall kunna delta i fritidsaktiviteter,
- om det är en förutsättning för att en förälder skall kunna ha umgänge eller kontakt med sitt barn i en rimlig omfattning och därför har extra utgifter för t.ex. lek och fritid samt telefon,
- om den enskilde har ett tillfälligt och visst behov av att köpa kläder och skor,
- om ett spädbarn saknar nödvändig klädutrustning (jfr avsnittet ”Spädbarnsutrustning” s. 13), eller

- om den enskilde har tillfälligt höga kostnader, t.ex. för livsmedel, kläder och skor eller telefon, som beror på att han eller hon är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för något annat brott.

Särskilda skäl att beräkna kostnader till en lägre nivå

Socialnämnden bör beräkna kostnaderna enligt riksnormen till en lägre nivå bl.a.

- om den enskilde hamnat i en akut nödsituation och endast behöver tillfälligt ekonomiskt bistånd för att få möjlighet att reda upp den,
- om den enskilde har för avsikt att endast vara en kortare tid i vistelsekommunen, eller
- om den enskilde inte har vissa kostnader för poster som ingår i riksnormen eller dessa är lägre än riksnormen, t.ex. under vistelse i helldygnsvård.

FÖRSÖRJNINGSSTÖD – SKÄLIGA KOSTNADER FÖR POSTER UTANFÖR RIKSNORMEN ENLIGT 4 KAP. 3 § FÖRSTA STYCKET 2 SOCIALTJÄNSTLAGEN

Boende

Skälig boendekostnad

Socialnämnden bör vid bedömningen av vad som är en skälig boendekostnad utgå från den enskildes faktiska kostnad och behov av boende. Utgångspunkten vid bedömningen av vad som är skälig boendekostnad bör vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Kostnaden bör även relateras till hyresnivån hos allmännyttiga bostadsföretag eller andra större bostadsföretag på orten. Med orten bör avses den tätort där den enskilde bor eller de närmast belägna tätorterna inom kommunen.

Socialnämnden bör vid bedömningen ta hänsyn till ett barns behov av utrymme även hos den förälder där barnet enbart vistas under umgängestid.

Ett kvarboende vuxet barn som får ekonomiskt bistånd bör genom biståndet få möjlighet att betala sin del av familjens boendekostnad bl.a.

- om föräldrarna på grund av att det vuxna barnet bor kvar har en högre boendekostnad än de annars skulle ha haft, antingen genom att tvingas behålla en stor bostad eller genom att helt eller delvis mista rätten till bostadsbidrag, eller

- om det vuxna barnet tidigare har betalt hemma och inte har rätt till studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller förlängt barnbidrag enligt lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag.

Med ett kvarboende vuxet barn avses ett barn som efter fyllda 18 år bor kvar i föräldrahemmet.

Faktisk boendekostnad

Hyreslägenhet

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en hyreslägenhet beakta hyran inklusive uppvärmning och obligatoriska avgifter. Om lägenheten hyrs i andra hand, bör nämnden godta den hyra som lägenhetsinnehavaren och andrahandshyresgästen har avtalat, under förutsättning att den är skälig.

Inneboende

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en inneboende beakta vad bostadsinnehavaren och den inneboende avtalat, om kostnaden är skälig. De som lever i en hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren bör inte räknas som inneboende.

Bostadsrätt

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en bostadsrättslägenhet beakta månadsavgiften, uppvärmningskostnaden och räntekostnaden för lån som tagits för inköp och underhåll eller liknande av lägenheten. Nämnden bör även beakta om den enskilde har rätt till skattejämkning för räntekostnaden.

Egen fastighet

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för ett eget hus, i förekommande fall, beakta tomträttsavgälden och räntekostnaden för lån som tagits för inköp och underhåll eller liknande av fastigheten. Nämnden bör även beakta om den enskilde har rätt till skattejämkning för räntekostnaden och tomträttsavgälden. I den faktiska boendekostnaden bör dessutom nödvändiga driftskostnader räknas in, t.ex. för uppvärmning, vatten och avlopp, sophämtning och försäkring.

Hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden beakta hur stor andel av bostaden den enskilde disponerar, om han eller hon, t.ex. ett kvarboende vuxet barn eller en förälder, lever i en hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren utan att vara samboende. Nämnden bör vid beräkningen följa Riksförsäkringsverkets

föreskrifter (RFFS 1998:9) om beräkning av boendekostnader samt Riksförsäkringsverkets allmänna råd (2001:8) om bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar.

Delad bostad

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden beakta kostnaden delad med antalet boende i bostaden, om flera personer delar bostad men saknar eller har begränsad hushållsgemenskap.

Andra boendeformer

Socialnämnden bör för andra boendeformer, t.ex. husvagn, båt eller hotell, beräkna den faktiska boendekostnaden efter omständigheterna i varje enskilt fall. I vissa fall kan det vara motiverat att lägga till kostnader för sådant som ingår i ett vanligt boende, t.ex. dusch och tvättmaskin. För personer som saknar permanent bostad bör kostnaden för magasinering av egna tillhörigheter under skälig tid ingå i den faktiska boendekostnaden.

Boendekostnad vid kort- och långvarigt biståndsbehov

Vid ett kortvarigt biståndsbehov bör socialnämnden i regel godta den faktiska boendekostnaden. Med kortvarigt avses en period om maximalt tre sammanhängande månader.

Om socialnämnden bedömer att behovet av ekonomiskt bistånd blir längre än tre sammanhängande månader, bör nämnden kunna pröva om den faktiska boendekostnaden är skälig. I prövningen bör, vid beaktande av en skälig levnadsnivå, hänsyn tas till att den enskilde kan byta till en billigare bostad eller på annat sätt kan sänka boendekostnaden. Nämnden bör dock undvika beslut som medför att den enskilde tvingas flytta från den tätort eller den del av kommunen där han eller hon bott under flera år. Nämnden bör även ta hänsyn till om det i individuella fall finns särskilda skäl mot byte av bostad eller bostadsområde som t.ex.

- om det finns risk för att ett byte medför negativa sociala konsekvenser,
- om en barnfamilj genom att flytta skulle tvingas bryta upp från barnomsorg, skola och socialt nätverk,
- om en ensamstående vuxen, t.ex. med funktionshinder eller sociala problem och äldre med sviktande hälsa, har ett särskilt stort behov av kontinuitet i det sociala nätverket eller den fysiska miljö som hänger samman med det nuvarande boendet,
- om bostaden är anpassad till en boendes funktionshinder, eller
- om den enskilde har begränsad möjlighet att bli godkänd som hyresgäst, t.ex. vid arbetslöshet eller betalningsanmärkning.

Häktade och personer som avtjänar en faktisk strafftid på högst sex månader bör ges ekonomiskt bistånd till den faktiska boendekostnaden under hela häktningstiden respektive strafftiden, om de annars riskerar att bli bostadslösa. Socialnämnden bör rekommendera den enskilde som avtjänar ett straff att hyra ut sin bostad i andra hand, om hyresvärden ger sitt samtycke och det är lämpligt. Om hyresvärden inte ger något sådant samtycke, kan hyresgästen begära tillstånd till uthyrningen hos hyresnämnden. Socialnämnden bör i förekommande fall ge ekonomiskt bistånd till boendekostnaden i avvaktan på hyresnämndens beslut.

Skäligt rådrum för bostadsbyte

Om socialnämnden bedömer att boendekostnaden inte är skälig, bör nämnden i regel ändå godkänna den under en övergångstid så att den enskilde ges skäligt rådrum att förändra sin boendekostnad. Med skäligt rådrum avses en tidsperiod som i regel inte understiger fyra månader från den tidpunkt då den enskilde fick information om nämndens bedömning. Nämnden bör även godkänna den faktiska boendekostnaden så länge den enskilde aktivt medverkar till att finna ett billigare boende eller på annat sätt försöker sänka sina boendekostnader. Ovanstående bör inte tillämpas, om boendet är en särskilt dyrbar nödlösning, t.ex. boende på hotell, och nämnden kan erbjuda ett billigare alternativ med godtagbar standard i avvaktan på en permanent lösning.

Om den enskilde efter information från socialnämnden och efter skäligt rådrum väljer att behålla ett boende med en kostnad som inte är skälig, bör ekonomiskt bistånd beräknas utifrån den boendekostnad som bedöms skälig för en låginkomsttagare på orten (jfr avsnittet ”Skälig boendekostnad” s. 5).

Byte till dyrare bostad

Om den som får ekonomiskt bistånd har ett önskemål om att flytta till ett dyrare boende, bör socialnämnden ge bistånd beräknat på den nya boendekostnaden under förutsättning att flyttningen är nödvändig för att den enskilde skall uppnå en skälig levnadsnivå. Det kan t.ex. gälla

- om det finns medicinska eller starka sociala skäl som styrker behovet av flyttning,
- om det finns svåra personliga motsättningar mellan hushållsmedlemmarna, t.ex. mellan förälder respektive styvförälder och ett vuxet barn eller mellan makar eller samboende,
- om bostadens standard inte är skälig vad avser fysisk miljö och utrustning,
- om ett vuxet barn genom att bo i föräldrahemmet förhindras att leva ett normalt vuxenliv och bli självständig,

- om den enskilde måste flytta till följd av att han eller hon är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för något annat brott, eller
- vid trångboddhet.

För att ett hushåll inte skall anses trångbott bör det, utom för ensamstående utan barn, ha sovrum utöver vardagsrum och kök eller kokvrå. Två barn bör kunna dela sovrum. Med beaktande av stigande ålder och personlig integritet, bör barn emellertid inte behöva dela sovrum. Vuxna som inte är sambor bör inte behöva dela sovrum.

Vid bedömningen av vad som är skälig boendestandard vid byte till dyrare bostad bör utgångspunkten vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig.

Hushållsel

Socialnämnden bör i regel godta den enskildes faktiska kostnader för hushållsel, om kostnaderna är skäliga.

Arbetsresor

Socialnämnden bör vid beräkningen av skäliga kostnader för arbetsresor i regel beakta månadskostnaden för lokala resor med allmänna kommunikationer.

Om den enskilde behöver bil för arbetsresor, bör de faktiska kostnaderna för arbetsresorna kunna användas som underlag vid beräkningen av skäliga bilkostnader, t.ex. för

- bensin,
- skatt,
- försäkring, och
- besiktning.

Behov av bil kan t.ex. finnas om

- allmänna kommunikationer saknas,
- turtätheten är starkt begränsad, eller
- den enskilde lider av sjukdom eller har funktionshinder.

Socialnämnden bör vid beräkningen av skäliga kostnader för resor med färdtjänst beakta färdtjänstavgiften.

Hemförsäkring

Socialnämnden bör i regel godta den enskildes faktiska kostnader för hemförsäkring, om kostnaderna är skäligen.

Medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa

Socialnämnden bör godta den enskildes faktiska kostnader för avgifter till fackförening och arbetslöshetskassa.

LIVSFÖRING I ÖVRIGT ENLIGT 4 KAP. 1 § SOCIALTJÄNSTLAGEN

Om den enskilde inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, kan den enskilde få ekonomiskt bistånd för sin livsföring i övrigt som kan avse bl.a. kostnader för

- hälso- och sjukvård,
- tandvård,
- glasögon,
- hemutrustning,
- flyttkostnader,
- spädbarnsutrustning,
- umgängesresor,
- avgifter för kommunal service, ansöknings- och förmedlingsavgifter,
- rekreation,
- begravning, och
- skulder.

Hälso- och sjukvård

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd för skäligen kostnader för hälso- och sjukvård som är medicinskt påkallad. Nämndens bedömning av vad den enskilde skall få ersättning för bör göras från den utgångspunkten att syftet med vården skall kunna uppnås.

Ekonomiskt bistånd bör omfatta kostnader för åtgärder som

- utgör sådan vård och behandling som avses i 1 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och som ett landsting är skyldigt att svara för enligt 3 § samma lag, även i de fall insatserna tillhandahålls av en privat yrkesutövare som är ansluten till försäkringskassan,
- vidtas efter bedömning av hälso- och sjukvårdspersonal, och
- görs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Ekonomiskt bistånd bör även omfatta skäligena kostnader för bl.a.

- hjälpmedel och förbrukningsmaterial som förskrivits av behörig hälso- och sjukvårdspersonal,
- läkemedel som omfattas av lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. och som förskrivits av behörig hälso- och sjukvårdspersonal,
- resor som är nödvändiga för att vården skall kunna genomföras, eller
- resor som är nödvändiga för att hämta ut förskrivna läkemedel, hjälpmedel och förbrukningsmaterial.

Tandvård

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till skäligena kostnader för nödvändig tandvård. Hit räknas också förebyggande åtgärder mot karies och tandlossning. Nämnden bör i regel grunda sin bedömning på behandlande tandläkares val av åtgärd och vad denne anser vara nödvändig tandvård. Nämnden bör väga in om biståndsbehovet beräknas bli kort- eller långvarigt.

Förutom rent medicinska aspekter bör socialnämnden beakta de sociala konsekvenser som kan uppstå vid utebliven tandvård.

Socialnämnden bör kunna ställa krav på att en tandläkarkonsult anlitas, om behandlingskostnaderna är höga eller om det finns olika behandlingsalternativ.

Om behovet av tandvård är akut, bör socialnämnden inte ställa krav på att den enskilde ansöker om ekonomiskt bistånd före behandlingen.

Glasögon

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till skäligena kostnader för glasögon, om behovet styrks av en legitimerad optiker eller läkare. Nämnden bör godta skäligena kostnader för kontaktlinser, om linser är det enda alternativet och behovet styrks av en läkare.

Hemutrustning

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till den hemutrustning som behövs för att ett hem skall kunna fungera.

Den hemutrustning som avses skall kunna tillgodose behov som t.ex. matlagning, umgänge, sömn, förvaring, rengöring, rekreation och information via radio eller TV.

Underhåll, reparation eller komplettering

Socialnämnden bör, om det krävs för att den enskilde skall kunna bibehålla en skälig levnadsnivå, ge ekonomiskt bistånd till

- inköp av hemutrustning som behöver bytas ut,
- underhåll av hemutrustning,
- reparation av hemutrustning, eller
- inköp av kompletterande hemutrustning (jfr avsnittet ”Spädbarns-utrustning” s. 13).

Hemutrustning vid bosättning

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till behövlig hemutrustning vid bosättning, om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan t.ex. vara att

- bostaden är ett led i en rehabilitering,
- den enskilde saknar möjligheter att förbättra sin ekonomi,
- den enskilde endast kan förbättra sin ekonomi på mycket lång sikt, eller
- den enskilde omgående behöver flytta till en annan bostad till följd av att han eller hon är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för något annat brott.

Val av inköpsställe

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till hemutrustning utan villkor om att särskilda inköpsställen skall användas, om det inte finns särskilda skäl för det.

Flyttkostnader

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till flyttkostnader, om flyttningen är nödvändig för att den enskilde skall uppnå en skälig levnadsnivå (jfr avsnittet ”Byte till dyrare bostad” s. 8).

Ekonomiskt bistånd till flyttkostnader bör i regel bl.a. omfatta

- hyra av bil, inklusive försäkring,
- bensin,
- hyra av flyttlådor, och
- flytt av telefonabonnemang.

Om den enskilde på grund av sjukdom, ålder eller andra skäl inte klarar av att flytta på egen hand, bör biståndet omfatta skäliga kostnader för en flyttfirma.

Spädbarnsutrustning

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till skäligen kostnader för nödvändig spädbarnsutrustning i samband med ett barns födelse, bl.a.

- säng med sängkläder och andra tillbehör,
- skötbädd med tillbehör,
- bäarsele,
- barnvagn med tillbehör, och
- utrustning för bad.

Avseende klädustrustning se avsnittet ”Särskilda skäl att beräkna kostnader till en högre nivå” s. 4.

Umgängesresor

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till skäligen kostnader för att en förälder skall kunna umgås med sitt barn som bor på annan ort. Med annan ort kan även avses en ort utanför Sverige. Avgörande för vad som bör vara skäligen kostnad för resor och hur ofta bistånd bör ges till kostnader för umgänge bör anpassas till vad en familj i allmänhet har råd med. Vid denna bedömning bör nämnden även beakta vad som har reglerats genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal om umgänge.

Förutom reskostnader bör även andra kostnader som är nödvändiga för att umgänget skall kunna komma till stånd ingå i biståndet, t.ex. kostnader för logi.

Avgifter för kommunal service, ansöknings- och förmedlingsavgifter

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till kostnader för t.ex.

- barnomsorg i väntan på nedsättning av avgiften,
- handikappomsorg i väntan på nedsättning av avgiften,
- äldreomsorg i väntan på nedsättning av avgiften,
- rättshjälpsavgift,
- identitetshandling för den som saknar sådan, och
- bostadsförmedling för den som saknar eller behöver byta bostad.

Se vidare avsnittet ”Genom nedsättning av kommunala avgifter, m.m.” s. 16.

Rekreation

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till skäligen kostnader för rekreation, om det finns särskilda skäl. Det kan finnas särskilda behov av rekreation, t.ex. hos barnfamiljer som under lång tid på grund av ekonomiska problem inte har kunnat få någon form av semester och hos vuxna med långvariga medicinska eller sociala problem. Om det finns barn i hushållet, bör nämnden göra en särskild bedömning av barnets behov.

Ekonomiskt bistånd till rekreation bör räcka till t.ex. en tåg- eller bussresa och logi. När det gäller barn bör biståndet räcka till kostnaden för t.ex. en koloni- eller lägervistelse.

Begravning

Begravningskostnader täcks i första hand av tillgångarna i dödsboet. Om dödsboet saknar tillgångar helt eller delvis, bör socialnämnden ge ekonomiskt bistånd som möjliggör en värdig begravning. Hänsyn bör tas till allmänt vedertagna begravningstraditioner och i förekommande fall olika religiösa och etniska gruppers speciella önskemål om hur en begravning skall ordnas. Den avlidnes och anhörigas önskemål beträffande formerna för begravningen bör respekteras, om kostnaden är skälig.

Ekonomiskt bistånd till begravningskostnader bör motsvara kostnaden för en begravning i Sverige och i regel inte vara högre än ett halvt basbelopp.

I en förälders försörjningsskyldighet ligger även ett ansvar att efter förmåga stå för kostnaderna för ett barns begravning.

Skulder

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till betalning av skulder, endast om det är enda möjligheten för den enskilde att uppnå en skälig levnadsnivå. Nämnden bör ge bistånd till skulder efter en individuell prövning och när det enligt nämndens bedömning skulle få allvarliga sociala konsekvenser för den enskilde om skulden inte betalas. Det kan t.ex. gälla skulder för boendekostnader eller hushållsel.

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd även till en skuld som uppstått under sådan tid då den enskilde inte har haft bistånd till kostnaden, men hade fått bistånd om han eller hon hade ansökt om detta.

BEHOVET KAN TILLGODOSES PÅ ANNAT SÄTT ENLIGT 4 KAP. 1 § SOCIALTJÄNSTLAGEN

Genom arbete

Om den enskilde är arbetslös, bör socialnämnden i regel kunna kräva att han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande på heltid och är villig att ta anvisat arbete. I detta krav bör också ingå att den enskilde deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, t.ex. arbetsmarknadsutbildning, praktik eller arbetsrehabiliterande åtgärder. Även grundutbildning i svenska och s.k. arbetssökarverksamheter bör räknas hit.

Genom egna tillgångar

Faktiska tillgångar

När socialnämnden gör en bedömning av om den enskilde kan tillgoda sitt behov genom egna tillgångar, bör nämnden endast beakta sådana tillgångar som den enskilde faktiskt kan förfoga över eller få tillgång till.

Tillgångar som inte bör påverka rätten till ekonomiskt bistånd är t.ex.

- pensionsförsäkringar som inte kan återköpas,
- bankmedel som inte går att ta ut på grund av villkor i ett gåvobrev eller testamente, eller
- fast egendom som inte kan överlätas på grund av en bestämmelse i ett gåvobrev eller testamente.

Lätt realiserbara tillgångar

När socialnämnden gör en bedömning av om den enskilde har rätt till ekonomiskt bistånd, bör nämnden beakta kontanter, bankkonton och andra tillgångar som denne förfogar över och som lätt kan realiseras, t.ex. aktier och obligationer. Ålderspensionärer bör dock kunna ha sparade medel upp till ett halvt basbelopp och barn upp till 15 procent av basbeloppet utan att det påverkar rätten till ekonomiskt bistånd. Detsamma gäller hushållsmedlemmars eventuella bosparande upp till den nivå som behövs för att behålla platsen i bosparkön.

Socialnämnden bör bedöma från fall till fall om även andra lätt realiserbara tillgångar, t.ex. bilar, skall påverka rätten till ekonomiskt bistånd. Innehav av bil bör inte vara ett hinder, om den enskilde måste ha bil

- i sitt arbete,
- för att kunna ta sig till och från sin dagliga sysselsättning, t.ex. därför att allmänna kommunikationsmedel inte har rimlig turtäthet eller finns inom rimligt avstånd från bostaden,
- för att skjutsa barnet eller barnen till förskoleverksamhet, eller

- av medicinska eller sociala skäl, t.ex. för att en förälder skall kunna umgås med sitt barn.
- för att han eller hon riskerar att bli utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående.

Socialnämnden bör i vissa fall kunna aktualisera byte till en billigare bil, om bilens värde är högre än ett basbelopp. Om den enskilde på grund av funktionshinder har en specialanpassad bil, bör denna, oavsett värde, inte räknas som en tillgång.

Andra realiserbara tillgångar

Om behovet av ekonomiskt bistånd bedöms överstiga tre sammanhängande månader eller om det finns andra särskilda skäl, bör även möjligheten att realisera andra tillgångar påverka socialnämndens bedömning av rätten till bistånd. En tillgång bör dock endast påverka rätten till bistånd, om den har ett betydande värde och om överskottet vid en försäljning motiverar åtgärden. Sådana kapitalvaror som vanligtvis finns i ett hem, t.ex. TV, video, stereo och dator, bör i regel inte påverka rätten till ekonomiskt bistånd, om varornas värde är skäligt.

Vid en försäljning bör den enskilde kunna använda intäkten till att betala eventuella lån som är knutna till det som sålts, utan att det påverkar rätten till ekonomiskt bistånd.

Bostad som har ett ekonomiskt värde

En villa eller en bostadsrätt bör endast betraktas som realiserbar tillgång, om en försäljning bedöms kunna ge ett intäktsöverskott som motiverar åtgärden och det finns möjlighet att ordna annat boende. Även om ett överskott talar för en försäljning kan en sådan vara olämplig av andra skäl (jfr avsnittet ”Boendekostnad vid kort- och långvarigt biståndsbehov” s. 7). Om försäljningen blir aktuell, bör den enskilde få skälig tid på sig att sälja villan eller bostadsrätten (jfr avsnittet ”Skäligt rådrum för bostadsbyte” s. 8).

Hur innehav av en villa eller en bostadsrätt bör behandlas i övrigt framgår i avsnittet ”Faktisk boendekostnad” s. 6.

Genom nedsättning av kommunala avgifter, m.m.

Socialnämnden bör tillsammans med den enskilde försöka klarlägga om t.ex. förbehållsbeloppet vid utmätning eller avgifter för sociala tjänster, barnomsorg och liknande är korrekta i förhållande till den enskildes ekonomiska förhållanden. Nämnden bör hänvisa den enskilde till att begära höjning av förbehållsbeloppet eller sänkt avgift när så är möjligt. I avvaktan på en ändring bör nämnden ge ekonomiskt bistånd.

Genom socialförsäkringsförmåner och andra ersättningar

Om den enskilde genom socialförsäkringsförmåner och andra ersättningar helt eller delvis kan tillgodose sitt behov, bör socialnämnden hänvisa honom eller henne till att ansöka om dessa. Sådana förmåner och ersättningar kan vara t.ex. bostadsbidrag, underhållsstöd, sjukpenning, föräldrapenning, äldreförsörjningsstöd samt sjukersättning och aktivitetsersättning. Ovanstående bör dock inte tillämpas undantagslöst. Exempelvis bör

- den enskilde inte vara tvungen att utnyttja ersättningsdagar med föräldrapenning före barnets födelse,
- den enskilde som har barn kunna spara upp till fyra veckors föräldrapenning fram till det år då föräldrapenningen senast kan tas ut,
- båda föräldrarna, inte bara den som är arbetslös eller den som har lägre lön, kunna använda sig av sin möjlighet (halva tiden vardera med föräldrapenning) att vara hemma med barnet, eller
- den som fyllt 61 år inte vara tvungen att utnyttja möjligheten att göra förtida uttag på sin ålderspension före 65 års ålder.

Genom andra personers inkomster och tillgångar

Makar, registrerade partner och sambor

Makars inkomster bör räknas som gemensamma vid prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Detsamma bör gälla för registrerade partners inkomster. I regel bör detta även gälla för dem som lever i sådana samboförhållanden som avses i lagen om sambors gemensamma hem och lagen om homosexuella sambor. För sambor bör socialnämnden räkna med båda parter sammanlagda inkomster och tillgångar från sammanflyttningsdagen.

Socialnämnden bör endast undantagsvis ge ekonomiskt bistånd enbart till den ena parten, om den som har inkomst inte bidrar till familjens försörjning. Nämnden bör kunna ge bistånd, t.ex. i avvaktan på att den andra parten bidrar med sin inkomst eller uppfyller de villkor som nämnden ställer på honom eller henne. Villkoren kan t.ex. gälla att stå till arbetsmarknadens förfogande och ta anvisat arbete eller delta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Andra situationer då nämnden bör kunna göra undantag från principen om gemensamma tillgångar är om den ena parten är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av den andra parten.

Om den ena parten studerar och studierna är en förutsättning för den framtida försörjningen, bör socialnämnden inte ställa som villkor för ekonomiskt bistånd att han eller hon avbryter studierna för att stå till arbetsmarknadens förfogande. Om den studerande däremot har faktiska möjligheter att utan studierna få arbete som medför stadigvarande försörjning, kan det vara rimligt att han eller hon söker arbete

för att kunna bidra till familjens försörjning. Den studerande bör dock få fullfölja påbörjad termin eller kurs.

Bistånd till barn och skolungdom

Om föräldrarna till ett barn eller till en skolungdom 18–20 år inte fullgör sin underhållsskyldighet och om nämnden inte kan förmå dem till det, bör socialnämnden överväga att ge ekonomiskt bistånd direkt till barnet eller skolungdomen utifrån ålder och mognad.

Om ett barn eller en skolungdom 18–20 år på egen hand ansöker om ekonomiskt bistånd, bör nämnden vid behovsbedömningen överväga att bortse från föräldrarnas underhållsskyldighet i de fall

- barnet eller skolungdomen är utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående, eller
- barnet eller skolungdomen har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna.

Att utan medgivande från vårdnadshavaren bistå ett barn ekonomiskt bör vara en åtgärd som endast bör användas i undantagsfall.

Barns inkomster och tillgångar

Eftersom barn aldrig är underhållsskyldiga gentemot sina föräldrar eller eventuella syskon kan barnets egen inkomst bara ligga till grund för den del av det ekonomiska biståndet som gäller barnet. Ett barn bör alltid få disponera en del av sina inkomster för egen räkning utan att det påverkar föräldrarnas rätt till ekonomiskt bistånd för barnet. Detta gäller särskilt inkomster från feriearbete. Hur stor denna del bör vara får bedömas från fall till fall och utifrån barnets behov. Eventuell inkomst utöver vad barnet själv bör få disponera, bör socialnämnden kunna räkna av mot barnets del i familjens kostnader inklusive boendekostnaden (för beräkning av boendekostnad se avsnittet ”Faktisk boendekostnad” s. 6).

Om ett barn har tillgångar som föräldrarna inte kan förfoga över, bör det inte påverka föräldrarnas rätt till ekonomiskt bistånd för barnet. Detta gäller t.ex. bankmedel som står under överförmyndarens kontroll, om överförmyndaren inte ger sitt samtycke till uttag.

Genom studiestödsformer

Vuxna studerande bör i regel ha sin försörjning genom studiestödsformerna. En vuxen studerande bör dock kunna ges ekonomiskt bistånd t.ex.

- om han eller hon aktivt har sökt feriearbete men inte fått något,
- om han eller hon har fått ett feriearbete men får vänta på första löneutbetalningen,

- i akuta nödsituationer även under pågående termin, eller
- om han eller hon deltar i grundläggande svenskundervisning för invandrare och behovet inte kan tillgodoses genom deltidsarbete. I regel bör inte krav ställas på heltidsarbete samtidigt med studierna.

Socialnämnden bör inte ställa krav på att studiestödet skall räcka under en längre tidsperiod än den som angivits av den utbetalande myndigheten.

Socialnämnden bör inte kräva att den som står till arbetsmarknadens förfogande skall börja studera eller återuppta sina studier och ta lån för att själv klara sin försörjning eller livsföring i övrigt.

HUSHÅLLETS INKOMSTER ENLIGT 4 KAP. 1 § SOCIALTJÄNSTLAGEN

Faktiska inkomster

Socialnämnden bör vid bedömningen av behovet av ekonomiskt bistånd räkna med hushållets samtliga faktiska inkomster. Inkomster som den enskilde inte kan förfoga över bör inte tas med. Sådana inkomster är t.ex.

- överskjutande skatt som tagits i anspråk av kronofogdemyndigheten,
- pension som skulle ha betalats ut om förtida uttag inte hade gjorts, eller
- barns inkomster från tillgångar som står under överförmyndarens kontroll när överförmyndaren inte ger sitt samtycke till uttag.

Vissa faktiska inkomster bör socialnämnden dock i regel inte räkna med. Sådana inkomster är t.ex.

- ersättning för merkostnader till följd av funktionshinder,
- ersättning för omkostnader i samband med ett åtagande, t.ex. familjehemsersättningens omkostnadsdel,
- försäkringsersättningar som den enskilde får för att kompensera ekonomiska förluster och som inte utgör ersättning för inkomstförlust,
- skadestånd som den enskilde får för att kompensera ekonomiska förluster och som inte utgör ersättning för inkomstförlust,
- stipendier och fondmedel som är avsedda för ett visst ändamål, t.ex. en resa, eller
- extra tillägg till studiestöd.

Socialnämnden bör dock i regel räkna med försäkringsersättningar och skadestånd som kompenserar den enskilde för förlust av egendom

som kunnat tillgodose hushållets behov genom att avyttras. Omständigheterna i det enskilda fallet bör bli avgörande på samma sätt som om den enskilde hade haft kvar egendomen (jfr avsnittet ”Genom egna tillgångar” s. 15).

Inkomst- och beräkningsperiod

Socialnämnden bör i regel beräkna ekonomiskt bistånd utifrån de inkomster hushållet hade kalendermånaden före den månad som beräkningen avser. Inkomster som hushållet har fått tidigare bör i regel inte påverka beräkningen, om de inte var mycket höga eller avsedda för en viss längre tidsperiod, t.ex. ett avgångsvederlag.

ÖVRIGT

Utbetalningsperiod och utbetalningsätt

Om ansökan om ekonomiskt bistånd avser en annan period än en kalendermånad, bör biståndet i regel beräknas från och med tidsbeställningsdagen. Om den enskilde har angivit ett senare datum i ansökan, bör detta gälla.

Ekonomiskt bistånd bör i regel betalas ut månadsvis och direkt till den enskilde via något av de vanliga betalningssätten, dvs. postanvisning, postgiro eller bankgiro. Socialnämnden bör dock kunna göra en kontantutbetalning, om det är nödvändigt. Om utbetalningen av ekonomiskt bistånd görs på ett sådant sätt att det medför kostnader för den enskilde att hämta ut biståndet, bör nämnden ge bistånd till kostnaderna.

Extraordinära utbetalningsätt i form av rekvisitioner eller matkuponger bör endast användas i yttersta undantagsfall, om mycket speciella omständigheter föreligger.

Dagsbelopp

Om ekonomiskt bistånd ges för en kortare period än en månad, bör socialnämnden använda sig av ett dagsbelopp. Dagsbeloppet räknas fram genom att beloppen i riksnormen multipliceras med tolv och sedan divideras med 365.

Bedömnings- och beräkningsunderlag

För att socialnämnden skall kunna avgöra om en enskild har rätt till ekonomiskt bistånd behövs ett underlag för bedömning och beräkning. Om en enskild trots särskild begäran inte förser nämnden med det underlag som behövs eller motsätter sig att handläggaren tar nödvändiga kontakter, bör nämnden i regel kunna avslå ansökan.

Vistelsebegreppet vid resor

Vid tillämpningen av vistelsebegreppet i 2 kap. 2 § socialtjänstlagen bör i regel den som får ekonomiskt bistånd anses uppfylla kravet på vistelse i kommunen, även om han eller hon tillfälligt vistas utanför denna, t.ex. i samband med en rekreationsresa.

Samtidigt beslutar Socialstyrelsen¹ att Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1998:11) om försörjningsstöd skall upphöra att gälla.

Socialstyrelsen

HÅKAN CEDER

Kristina Eriksson
(Socialtjänstavdelningen)

¹ SOSFS 2003:5.

